

«Результати опитування громадської думки з питань насильства щодо дітей»**29 травня 2015 р.**

Проект Ради Європи «Зміцнення та захист прав дітей в Україні», що фінансується за підтримки Уряду Норвегії, спільно з Київським міжнародним інститутом соціології провели опитування громадської думки з питань насильства щодо дітей. Дослідження такого масштабу з питань насильства щодо дітей в сім'ї та поза нею – перше в Україні.

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

На першому етапі дослідження, який було здійснено у грудні 2014 року, вивчалися досвід зазнавання насильства у дитинстві та соціальні орієнтації, які стосуються застосування насильства по відношенню до дітей дорослих жителів України старших за 18 років. Було опитано 1800 респондентів у 110 населених пунктах України. У Луганській області опитування проводилося тільки на територіях, які контролюються українською владою. У Донецькій області опитування проводилося переважно на територіях, які контролюються українською владою. В Автономній Республіці Крим та місті Севастополі опитування не проводилося. Метод опитування – інтерв'ю у поєднанні із самозаповненням анкети.

Для проведення опитування була розроблена стратифікована, чотириступенева випадкова вибірка, випадкова на кожному ступені. Вибірка репрезентативна для дорослого населення, яке постійно проживає на території України, не проходить військову службу і не перебуває у в'язницях або медичних закладах (лікарнях, медичних інтернатах). Спочатку населення України було стратифіковане за регіонами (24 області та м. Київ), далі населення кожного регіону додатково стратифікувалося на міське (міста і селища міського типу) і сільське населення (за винятком м. Києва, де населення суцільно міське). Тобто, у цілому, населення України було поділене на 49 страт. Для кожної страти пропорційно до чисельності дорослого населення визначалося, скільки інтерв'ю в ній має бути проведено, а також скільки населених пунктів, де буде проводитися опитування, має припадати на неї.

Після стратифікації проводився відбір конкретних точок, де мали працювати інтерв'юери. На першому етапі в межах кожної страти відбиралися населені пункти. Міські населені пункти відбиралися з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого населення в населеному пункті. В межах страт сільського населення спочатку відбиралися райони (з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого сільського населення в районі), а в межах уже відбраного району випадковим чином відбиралися села. На другому етапі в межах кожного населеного пункту відбиралися виборчі дільниці. На третьому етапі для кожної виборчої дільниці відбиралася початкова адреса – вулиця, номер будинку та, у випадку багатоповерхових будинків, номер квартири, з якої інтерв'юери розпочинали опитування. На четвертому етапі відбувався випадковий відбір і опитування респондентів згідно з методикою модифікованої маршрутною вибірки.

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0.95 і без врахування дизайн-ефекту 1.5) не перевищує:

- 2.4% для показників, близьких до 50%,
- 2.1% для показників, близьких до 25 або 75%,
- 1.6% для показників, близьких до 12 або 88%,
- 1.1% для показників, близьких до 5 або 95%,
- 0.5% для показників, близьких до 1 або 99%.

На другому етапі **дослідження**, який було здійснено у квітні 2015 року, вивчався досвід зазнавання насильства серед дітей 12-17 років, які навчаються у 6-11 класах загальноосвітніх шкіл, ПТНЗ та ВНЗ України. Було опитано 1800 дітей у 120 навчальних закладах за вибіркою,

репрезентативною для дітей, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах, ПТНЗ та ВНЗ України (1600 учнів шкіл, 100 учнів ПТУ та 100 студентів ВНЗ). У Донецькій та Луганській області областях опитування проводилося тільки на територіях, які контролюються українською владою. В Автономній Республіці Крим та місті Севастополі опитування не проводилося. Метод опитування – самозаповнення анкети у групі дітей.

Опитування дітей проводилося у навчальних закладах, адже проведення такого дослідження в домогосподарствах є недоцільним із огляду на чутливість тематики опитування (це б поставило під сумнів щирість та відвертість відповідей) та розпорошеність цільової групи домогосподарств (ті, що мають дітей віком 12-17 років). Зважаючи на те, що більшість дітей вказаного віку є учнями навчальних закладів було вирішено провести опитування саме там.

Для проведення опитування дітей була розроблена стратифікована, триступенева випадкова вибірка, випадкова на кожному ступені. Вибірка репрезентативна для дітей 12-17 років, які навчаються у загальноосвітніх, професійно-технічних та на 1 курсах вищих навчальних закладах¹.

Для проведення опитування у загальноосвітніх навчальних закладах (школах) діти були стратифіковані за регіонами (24 області та м. Київ), далі діти кожного регіону додатково стратифікувалися на міських (міста і селища міського типу) і сільських (за винятком м. Києва, де населення суцільно міське). Тобто, у цілому, діти були поділені на 49 страт. Для кожної страти пропорційно до чисельності дітей було визначено, скільки інтерв'ю в ній має бути проведено, а також скільки населених пунктів, де буде проводитися опитування, має припадати на неї.

Після стратифікації проводився відбір конкретних точок, де мали працювати інтерв'юери. На першому етапі в межах кожної страти відбиралися населені пункти. Міські населені пункти відбиралися з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого населення² в населеному пункті. В межах страт сільських дітей спочатку відбиралися райони (з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого сільського населення в районі), а в межах уже відібраного району випадковим чином відбиралися села.

На другому етапі випадковим чином обиралася адреса у населеному пункті (вулиця та номер будинку) і школа, яка розташована найближче до цієї початкової адреси, у кожній школі було опитано по 16 учнів, які навчаються із 6 по 11 клас. Відбір учнів, які брали участь у опитуванні, здійснювався випадково за наступною методикою: клас на паралелі обирався із кроком, а у самому класі учні обиралися за першою літерою прізвища – вона співпадала із назвою населеного пункту, у якому проводилося опитування (у випадку, коли учнів із таким прізвищем у класі не було, обиралася наступна літера алфавіту).

Вибірка дітей, які навчаються у ПТНЗ формувалася наступним чином. На першому етапі в 4-х макрорегіонах³ пропорційно кількості дітей, які навчаються у ПТНЗ згідно статистики було випадковим чином відібрано 10 населених пунктів різного типу. На наступному етапі випадковим чином обиралася адреса у населеному пункті (вулиця та номер будинку) і ПТНЗ, який розташовано найближче до цієї початкової адреси, у кожному ПТНЗ було опитано по 10 учнів.

Вибірка 17-річних дітей, які навчаються у на 1 курсі ВНЗ формувалася наступним чином. На першому етапі в 4-х макрорегіонах пропорційно кількості дітей, які навчаються у ВНЗ згідно статистики було випадковим чином відібрано 10 обласних центрів (У Донецькій та Луганській областях було обрано міста із населенням більше за 100 тис.). На наступному етапі випадковим чином обиралася адреса у населеному пункті (вулиця та номер будинку) і ВНЗ, який розташовано найближче до цієї початкової адреси, у кожному ВНЗ було опитано по 10 студентів.

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0.95 і без врахування дизайн-ефекту 1.5) не перевищує:

- 2.4% для показників, близьких до 50%,
- 2.1% для показників, близьких до 25 або 75%,
- 1.6% для показників, близьких до 12 або 88%,

---

¹ Для побудови вибірки було використано Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2012-2013 навчального року». Ми припускаємо, що співвідношення дітей різного віку є близьким у областях України, тому нам видається можливим використовувати статистичні співвідношення між областями України по дітям 6-17 років для опитування дітей 12-17 років.

² З огляду на недоступність статистики по кількості дітей в населених пунктах України, ми зробили припущення, що діти розподілені по населених пунктах із такими ж пропорціями, як і дорослі.

³ *Західний регіон:* Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області; *Центральний регіон:* м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області; *Південний регіон:* Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області; *Східний регіон:* Харківська, Донецька, Луганська область.

- 1.1% для показників, близьких до 5 або 95%,
- 0.5% для показників, близьких до 1 або 99%.

СКІЛЬКИ ДІТЕЙ ЗАЗНАЮТЬ НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ?

- Загалом хоча б одного із видів насильства зазнавали 65% дітей. Серед них 55% дівчат та 45% хлопців. Ці діти розподілені у різних вікових групах рівномірно.
- Порівняно із наймолодшою когортою дорослих у віці 18-29 років значно менше дітей повідомили, що вони зазнавали хоча б одного виду насильства – 65% проти 85%. Окремо поменшало випадків фізичного, психологічного та економічного насильства у дитячому віці у дітей 12-17 років, порівняно із дорослою групою 18-29 років. В той же час стали частішими випадки сексуального насильства. У когорті 18-29 років дорослого населення сексуального насильства у дитинстві зазнавали 8% опитаних, а серед дітей 12-17 років – 21% (в основному за рахунок Інтернет-технологій).

	Діти 12-17 років, які навчаються у школах	Дорослі 18+	Дорослі 18-29 (наймолодша когорта)
Психологічне насильство	45%	62%	60%
Фізичне насильство	27%	63%	60%
Свідки фізичного насильства	73%	38%	29%
Економічне насильство	25%	53%	44%
Сексуальне насильство	21%	7%	8%
Фізичне і психологічне насильство	19%	44%	40%
Зазнавали хоча б одного із видів насильства	65%	89%	85%
Зазнавали всіх видів насильства	4%	5%	4%
Не зазнавали жодного виду насильства	35%	11%	15%

- «Лідером» виявилось **психологічне насильство**. Його зазнавали трохи менше половини опитаних дітей – 45%. Це означає, що із ними хоча б інколи траплялася хоча б одна із таких ситуацій (якщо не вказано іншого):
  - ✓ Вдома мені дорікають, що я забагато їм (часто або завжди).
  - ✓ Вдома мене називають образливими, принизливими словами.
  - ✓ У нас вдома зривають злість на мені (іншому члені сім'ї, домашній тварині).
  - ✓ Коли мої батьки (опікуни) або родичі сваряться, один з них змушує мене його (її) підтримувати.
  - ✓ Через конфлікти вдома мені хочеться втекти, завдати собі фізичної шкоди або покінчити самогубством.
  - ✓ Щоб мене покарати, вдома зі мною не спілкуються або ігнорують.
  - ✓ Моє життя не цікавить моїх батьків (опікунів).
  - ✓ Мої батьки (опікуни) занадто контролюють моє життя (часто або завжди).
  - ✓ У моїй присутності батьки (опікуни) або родичі лихословлять, обзивають один одного.
- Серед тих, хто зазнавали психологічного насильства, абсолютна більшість – 71% зазнавали і насильства фізичного. Ці два види насильства найсильніше пов'язані між собою.
- На другому місці **фізичне насильство**, його зазнавали трохи менше третини дітей – 27%. Це означає, що із ними хоча б інколи траплялася хоча б одна із таких ситуацій:
  - ✓ Я пропускаю уроки в школі через травми, яких мені завдали вдома
  - ✓ Вдома мене карали ременем, лозиною, били рукою, давали ляпаси, стусанів, тягали за волосся тощо

- ✓ Вдома мене примушували стояти у нерухомому положенні (наприклад, у кутку).
  - ✓ Вдома мене зв'язували, приковували.
  - ✓ Вдома мене замикали у приміщенні.
  - ✓ Вдома мені пропонували курити, вживати алкоголь або наркотичні речовини.
- **Свідками фізичного насильства** за результатами дослідження були 73% дітей. Це означає, що із ними хоча б інколи траплялася хоча б одна із таких ситуацій:
    - ✓ В нашій школі трапляються випадки, коли вчителі б'ють учнів або забирають особисті речі.
    - ✓ Я бачив, як учні б'ють інших учнів.
    - ✓ Я бачив, як деякі учні забирають особисті речі або гроші в інших.
    - ✓ Вдома під час сварки мої родичі б'ються або навмисне розбивають предмети.
  - Серед дітей, які були свідками фізичного насильства 34% зазнавали фізичного насильства самі. Серед тих, які не були свідками фізичного насильства – лише 10%. **Отже, діти свідки насильства частіше і самі стають його жертвами.**
  - **Економічного насильства** зазнавала кожна четверта дитина – 25%. Це означає, що із ними хоча б інколи траплялася хоча б одна із таких ситуацій:
    - ✓ Я витрачаю свої кишенькові гроші, як захочу (ніколи).
    - ✓ Мені доводилось просити у сторонніх або красти гроші, бо мені не вистачало на вкрай необхідні речі.
    - ✓ Коли батьки (опікуни) розсердяться, вони псують або викидають мої речі (іграшки, одяг тощо).
    - ✓ Дорослі ховають мої речі, щоб я не міг (могла) вийти з дому.
    - ✓ Мене примушували працювати на когось або віддавати їм гроші (особисті речі).
    - ✓ Вдома мені не дають їсти, коли я дуже голодний (голодна), (часто або завжди).
    - ✓ Замість того, щоб відвідувати школу, я змушений (змушена) працювати.
    - ✓ Дорослі примушують мене просити або красти гроші, речі, їжу в інших людей.
    - ✓ Мої батьки (опікуни) не купують речі, які мені вкрай необхідні для навчання та харчування.
    - ✓ Однокласники примушують мене робити замість них домашні завдання або контрольні роботи.
    - ✓ У школі мене змушують працювати в якості покарання.
  - 21% опитаних дітей зазнавали **сексуального насильства**. Це найменше за всі інші види насильства, але майже втричі частіше, ніж наймолодше когорта дорослих жителів України 18-29 років (8%). До індексу сексуального насильства було віднесено наступні ситуації (хоча б одна із них траплялася із дитиною хоча б інколи):
    - ✓ Мої оголені інтимні частини тіла фотографували або знімали на відео.
    - ✓ Мені дорослі (старші 18 років) пропонували показати свої статеві органи, торкнутись до їхніх оголених інтимних частин тіла або вступити з ними у статеві відносини.
    - ✓ Я за винагороду дорослих (старші 18 років) погоджувався (-лась) показувати свої статеві органи, торкатись до оголених інтимних частин тіла дорослих або вступати з ними у статеві відносини.
    - ✓ Мене змушували вступати у статеві відносини з дорослими та тримати це у таємниці.
    - ✓ Чужі люди робили мені непристойні пропозиції в Інтернеті (на форумах, в чатах, соціальних мережах, електронною поштою тощо), по телефону або у листах.
    - ✓ Дорослі (окрім медичних працівників та батьків у ранньому дитинстві) торкались моїх статевих органів всупереч моїй волі.
    - ✓ Вдома мені доводилось вступати в статеві відносини з дорослими або торкатись до їхніх статевих органів.
    - ✓ Вдома у нас прийнято називати статеві органи і сексуальні відносини непристойними словами.
    - ✓ У школі мені роблять непристойні пропозиції, наприклад, підглядати за іншими в туалеті або зняти спідню білизну.
    - ✓ У школі мене інші учні силоміць облапували та торкались моїх статевих органів

- ✓ Інші учні змушували мене торкатись їхніх статевих органів.

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

- На питання щодо випадків фізичного покарання за погану поведінку, лише 1% дітей зазначили, що їх б'ють ременем, паском або лозиною, ще 1% дітей б'ють рукою. Крім того, окремо дітям було поставлено запитання, чи траплялося із ними так, що вдома їх карали ременем, лозиною, били рукою, давали ляпаси, стусанів, тягали за волосся тощо. 10% відповіли, що таке траплялося інколи, ще 1% сказали, що таке трапляється часто. Це може свідчити про схильність до виправдовування дітьми кривдників або небажання, сором повідомляти про такі факти, приховування їх. Серед тих, кому доводилося переживати такі випадки фізичного насильства, більше половини – 67% повідомили, що вперше із ними таке трапилось, коли їм виповнилося 6-10 років. Отже, частіше б'ють дітей молодшого шкільного віку (1-4 класи).

РЕПЛІКАЦІЯ ДОСВІДУ У ФІЗИЧНОМУ НАСИЛЬСТВІ

- Ті, хто зазнавали фізичного насильства у дитинстві частіше застосовують його у дорослому віці по відношенню до своїх дітей та близьких людей. Крім того, вони частіше виправдовують фізичне насильство як засіб покарання та вважають його нормою.
- Серед тих, хто зазнавав у дитинстві фізичного насильства, 21% повідомили, що вони карають дітей із застосуванням фізичної сили. Серед тих, хто у дитинстві не мав досвіду фізичного насильства, таких значно менше – 7%.
- Серед тих, хто зазнавав у дитинстві фізичного насильства, 20% хоча б інколи не можуть стриматися, щоб не вдарити іншу людину, яка дуже сильно їх роздратувала. Серед тих, хто у дитинстві не мав досвіду фізичного насильства, таких значно менше – 7%.
- Серед тих, хто зазнавав у дитинстві фізичного насильства, 14% зізналися, що у їхньому житті хоча б інколи були випадки, коли він/вона вдарили свою кохану (коханого). Серед тих, хто у дитинстві не мав досвіду фізичного насильства, таких значно менше – 5%.
- Серед тих, хто зазнавав у дитинстві фізичного насильства, 58% погодилися із тим, що традиційні методи виховання дітей (наприклад, стояння у кутку) – ефективні та перевірені часом. Серед тих, хто у дитинстві не мав досвіду фізичного насильства, таких значно менше – 30%.
- Серед тих, хто зазнавав у дитинстві фізичного насильства, 39% погодилися із тим, що виховання дітей в сім'ї не може бути ефективним без фізичного покарання. Серед тих, хто у дитинстві не мав досвіду фізичного насильства, таких значно менше – 19%.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО ФІЗИЧНОГО НАСИЛЬСТВА

- Загалом було виявлено достатньо високий рівень толерантності до застосування фізичного насильства. На думку респондентів, фізичні покарання – ефективний метод виховання.
- Більшість дорослого населення України – 68% повідомили, що майже всі їх знайомі, які мають дітей, принаймні інколи у виховних цілях можуть дати неслухняній дитині ляпас по сідницях.
- Майже кожен другий (48%) дорослий українець погодився із тим, що традиційні методи виховання дітей (наприклад, стояння у кутку) – ефективні та перевірені часом, а майже кожен третій (32%) – що виховання дітей в сім'ї не може бути ефективним без фізичного покарання.
- Крім того, майже половина респондентів (52%) погодилися із тим, що вони хоча б інколи заслуговували на те фізичне покарання, яке до них застосовували у дитинстві. Натомість тільки 20% дітей зазначили, що вони заслуговують на фізичне покарання.

ПРОБЛЕМА ЦЬКУВАННЯ ТА ПРИНИЖЕННЯ В ШКОЛАХ ЗАЛИШАЄТЬСЯ АКТУАЛЬНОЮ

- Принаймні кожна третя дитина (36%) вказала, що у класі принаймні інколи повинен бути свій «цап-відбувайло».
- Кожна п'ята дитина (21%) поділилася тим, що у її школі хоча б інколи трапляються випадки, коли вчителі б'ють учнів або забирають у них особисті речі.

- Кожна четверта дитина (24%) зазначила, що у її школі принаймні інколи трапляється ситуація, коли деякі учні сильніші за неї, тому він/вона їх боїться і намагається обережно себе поводити з ними.
- Що стосується відносин дітей на вчителів, то можна припустити, що вчителі також страждають від психологічного насильства, якого їм завдають учні. 9% дітей визнали, що у їхній школі трапляються випадки, коли учні знущаються над вчителями, ще 21% повідомили, що знають про такі випадки від своїх знайомих учнів.

ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ У ВИПАДКАХ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО НИХ

- Декларована поведінка дитини щодо того, що вона буде робити, якщо її принизять або вчинять насильство стосовно неї зводиться переважно до того, що вона звернеться до батьків (72%), міліції (43%) або просто розбереться сама (37%) чи звернеться до друзів (35%). Наміри звернутися до Уповноваженого із прав людини у випадку вчинення насильства щодо неї мають 12% дітей, до шкільного психолога – 11%, до державних соціальних закладів – 5%, до громадських організацій – 1%.
- Стосовно реального досвіду поведінки дитини після того, як щодо неї вчинили насильство, то серед тих, із ким траплялися випадки насильства (їх 33%) найбільше дітей зверталися до батьків чи опікунів – 61%. Половина (52%) ні до кого не зверталися, вирішили розібратися самі, 42% звернулися до друзів, 16% – до міліції, 15% – до вчителів, 11% – до родичів, 7% – до шкільного психолога, 5% – шукали рішення проблеми у Інтернеті, 4% – зверталися до Уповноваженого із прав дитини/людини, а 3% – до соціальних служб.
- Отже, рівень звернення до соціальних служб вкрай низький – тільки 3% мали досвід звернення до соціальних служб. В той час як 16% дітей повідомили, що після вчинення щодо них насильства, вони зверталися до міліції.

ЗНАННЯ ПРО ЗАКОНОДАВСТВО З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

- Про те, що існує законодавство з питань захисту прав дітей, знає 30% дорослого населення України. Якщо говорити детальніше, то половина із дорослих, які знають про існування такого законодавства не змогли вказати його назви. 11% називають Закони про права дитини, 7% – Конвенцію ООН про права дитини, 5% згадали Конституцію, по 2% – Декларацію прав дитини та Кримінальний кодекс відповідно.
- Про те, що існує законодавство з питань захисту прав дітей, знають 49% дітей. 27% серед тих дітей, які знають про існування такого законодавства вказують закони про права дитини загалом, 21% – Конвенцію ООН про права дитини, ще 5% згадали тільки назву організації – ООН (можна припустити, що вони мали на увазі саме Конвенцію, у такому випадку знання Конвенції зростає до 26%). 15% не змогли вказати конкретної назви, 11% згадали Конституцію, 7% – Декларацію прав дитини, 5% – установи соціального захисту, 4% – правоохоронні органи, по 2% – Кримінальний та Сімейний кодекси відповідно.
- Отже, значно більше дітей, ніж дорослих знають про закони, які захищають права дітей. Про Конвенцію ООН про права дитини знає приблизно кожна п'ята дитина і приблизно кожен десятий дорослий.

«РОЗВІНЧАННЯ МІФІВ/ПЕРЕВІРКА ГІПОТЕЗ»

Одним із ключових завдань дослідження були перевірка окремих гіпотез та розвінчання т.зв. «міфів» про насильство щодо дітей.

НАСИЛЬСТВО ТИПОВЕ ДЛЯ НЕПОВНИХ СІМЕЙ (підтвердилося **ЧАСТКОВО)**

- Результати опитування дітей дозволили поставити під сумнів тезу про те, що, насильство частіше зустрічається у неповних сім'ях. 21% дітей в Україні живуть у неповних сім'ях із одним із батьків або без жодного із батьків. Якщо порівняти % дітей, які зазнавали насильства різних видів, то виявиться, що діти із повних сімей зазнають його лише дещо рідше, ніж діти із неповних сімей.

- Фізичного насильства зазнавали 26% дітей із повних сімей та 30% із неповних.
- Психологічного насильства зазнавали 44% дітей із повних сімей та 50% із неповних.
- Економічного насильства зазнавали 25% дітей із повних сімей та 26% із неповних.
- Сексуального насильства зазнавали 20% дітей із повних сімей та 22% із неповних.
- Отже, гіпотеза про те, що насильство по відношенню до дітей типове для неповних сімей підтвердилася лише частково.

	Повна сім'я	Неповна сім'я	ЗАГАЛОМ
Зазнавали фізичного насильства хоча б інколи	26%	30%	27%
Зазнавали психологічного насильства хоча б інколи	44%	50%	45%
Зазнавали економічного насильства хоча б інколи	25%	26%	25%
Зазнавали сексуального насильства хоча б інколи	20%	22%	21%
*Повна сім'я – є тато та мама, можуть бути інші родичі; неповна сім'я – є один із батьків, можуть бути інші родичі.			

НАСИЛЬСТВО ТИПОВЕ ДЛЯ СІМЕЙ З НИЗЬКОЮ САМООЦІНКОЮ ФІНАНСОВОГО СТАНОВИЩА (ПІДТВЕРДИЛОСЯ)

- Насильство частіше зустрічається у сім'ях із низькою самооцінкою фінансового становища, ніж у сім'ях, які оцінюють своє матеріальне благополуччя вище.
- Фізичного насильства зазнавали 70% дітей із найнижчою самооцінкою фінансового становища («нам ледь вистачає грошей на їжу») і 17% із найвищою найнижчою самооцінкою фінансового становища («ми можемо дозволити купувати собі все, що захочемо»). Нагадаємо, що серед усіх опитаних дітей фізичного насильства зазнавали 27%.
- Психологічного насильства зазнавали 70% дітей із найнижчою самооцінкою фінансового становища («нам ледь вистачає грошей на їжу») і 37% із високою самооцінкою фінансового становища («ми можемо дозволити собі купувати дорогі речі»). Разом із цим, серед сімей із найвищою самооцінкою фінансового становища % дітей, які зазнавали психологічного насильства дещо зростає, порівняно із сім'ями із високою самооцінкою фінансового становища і становить 43%. Нагадаємо, що серед усіх опитаних дітей психологічного насильства зазнавали 45%.
- Економічного насильства зазнавали 50% дітей із найнижчою самооцінкою фінансового становища («нам ледь вистачає грошей на їжу») і 21% із найвищою найнижчою самооцінкою фінансового становища («ми можемо дозволити купувати собі все, що захочемо»). Нагадаємо, що серед усіх опитаних дітей економічного насильства зазнавали 25%.
- Сексуального насильства зазнавали 30% дітей із найнижчою самооцінкою фінансового становища («нам ледь вистачає грошей на їжу») і 18% із найвищою найнижчою самооцінкою фінансового становища («ми можемо дозволити купувати собі все, що захочемо»). Нагадаємо, що серед усіх опитаних дітей сексуального насильства зазнавали 21%.
- Отже, гіпотеза про те, що насильство типове для сімей із низькою самооцінкою фінансового становища, підтвердилася. Однак, це не означає, що у сім'ях з вищою самооцінкою фінансового становища такі ситуації не притаманні, а лише мають менший рівень.

	Нам ледь вистачає грошей на їжу	Нам вистачає грошей на їжу, але купувати одяг уже важко	Нам вистачає грошей на їжу та одяг, і ми можемо дещо відкладати	Ми можемо дозволити собі купувати дорогі речі	Ми можемо дозволити купувати собі все, що захочемо	ЗАГАЛОМ
Зазнавали фізичного насильства хоча б	70%	40%	29%	22%	17%	27%

інколи						
Зазнали психологічного насильства хоча б інколи	70%	68%	47%	37%	43%	45%
Зазнали економічного насильства хоча б інколи	50%	38%	28%	20%	21%	25%
Зазнали сексуального насильства хоча б інколи	30%	26%	21%	18%	18%	21%

НАСИЛЬСТВО СТОСОВНО ДІТЕЙ МАЄ СПЕЦИФІКУ У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД МАСШТАБІВ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ (В СЕЛІ БІЛЬШЕ, НІЖ У МІСТІ) (підтвердилося **ЧАСТКОВО**)

- Виявилось, що середовище, у якому дитина порівняно частіше зазнає насильства – це місто із населенням понад 500 тисяч осіб.
- Фізичного насильства зазнавали по 26% дітей, які мешкають у селах та містах до 500 тисяч відповідно і 33% дітей із великих міст.
- Психологічного насильства зазнавали 46% та 43% дітей, які мешкають у селах та містах до 500 тисяч відповідно і кожна друга (50%) дитина із великих міст.
- Дещо інакша ситуація із економічним насильством. Його зазнавала майже однакова частка дітей із сіл та великих міст – 29% та 27% відповідно та менша частка дітей із міст із населенням до 500 тисяч – 22%.
- Сексуального насильства зазнавали 20% та 19% дітей, які мешкають у селах та містах до 500 тисяч відповідно і 26% дітей із великих міст.
- Варто відзначити також той факт, що % дітей, які зазнавали будь-якого з 4 видів насильства окремо і проживають у великому місті вищий за загальні індекси насильства по вибірці. Отже, частіше діти переживають насильство саме у великих містах, а не у селах. У містах до 500 тисяч діти переживають насильство рідше, ніж у селах (крім фізичного).

	Село	Місто до 500К	Місто 500К+	ЗАГАЛОМ
Зазнали фізичного насильства хоча б інколи	26%	26%	33%	27%
Зазнали психологічного насильства хоча б інколи	46%	43%	50%	45%
Зазнали економічного насильства хоча б інколи	29%	22%	27%	25%
Зазнали сексуального насильства хоча б інколи	20%	19%	26%	21%

НАСИЛЬСТВО МАЄ РЕГІОНАЛЬНУ СПЕЦИФІКУ («НА СХОДІ БІЛЬШЕ, НІЖ НА ЗАХОДІ») (**ЧАСТКОВО**)

- Фізичного насильства зазнавала порівняно найбільша частка дітей, які живуть у Центральному регіоні – 30%, на другому місці Західний та Південний регіони – по 27% відповідно. У Східному регіоні 23% дітей зазнавали фізичного насильства.
- Психологічного насильства зазнавала порівняно найбільша частка дітей, які живуть у Південному регіоні – 51%, на другому місці Центральний регіон – 48%. У Східному та Західному регіоні % порівняно нижчі – 43% та 39% відповідно.
- Економічного насильства зазнавала приблизно однакова частка дітей в усіх регіонах (23-27%), але порівняно найбільша у Західному регіоні – 27%.

- Сексуального насильства зазнавала приблизно однакова частка дітей в усіх регіонах (18-22%), але порівняно найбільша у Центральному та Південному регіоні – по 22% відповідно.
- Отже, насильство стосовно дітей дійсно має регіональну специфіку, але не таку як очікувалося. За результатами дослідження порівняно частіше зазнають насильства діти, які мешкають у Центральному та Південному регіонах⁴.

	Західний	Центральний	Південний	Східний	ЗАГАЛОМ
Зазнавали фізичного насильства хоча б інколи	27%	30%	27%	23%	27%
Зазнавали психологічного насильства хоча б інколи	39%	48%	51%	43%	45%
Зазнавали економічного насильства хоча б інколи	27%	24%	26%	23%	25%
Зазнавали сексуального насильства хоча б інколи	19%	22%	22%	18%	21%

**Західний регіон:* Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області; *Центральний регіон:* м. Київ, Київська, Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Чернігівська області; *Південний регіон:* Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області; *Східний регіон:* Харківська, Донецька, Луганська область.

⁴ Частково це може бути пов'язано із тим, що на територіях Донецької та Луганської областей, не підконтрольних Україні, опитування не проводилося.